

"La càbala s'estén al món des de Catalunya"

Autor: Carme Vinyes/ Mireia Rourera El Punt Avui +
Data de publicació: 23-09-2020

"Tenim un bagatge de jueus catalans molt importants, que han assentat càtedra i són estudiats a tot el món però que malauradament són molt desconeguts a casa nostra. Com a catalans considerem que és un orgull tenir aquest llegat i volem reivindicar-lo." Na Mireia Rourera entrevistà dissabte 19 de setembre d'enguany, per al diari El Punt/Avui+, Na Carme Vinyes, que presideix l'associació 'Amics dels Calls de Catalunya'.

La Girona jueva va ser molt important, era considerada la Israel de l'altra banda de la Mediterrània. Avui té un museu excepcional.

A totes les sinagogues del món se segueixen els dictàmens del barceloní Salomó ben Adret, que són llei jueva.

La primera setmana d'agost, coincidint amb el 629è aniversari del pogrom de 1381 a Barcelona, es va presentar en societat l'Associació Amics dels Calls de Catalunya, una entitat cultural que vol donar a conèixer la història i el patrimoni jueu de casa nostra. "Tenim un bagatge de jueus catalans molt importants, que han assentat càtedra i se'ls estudia a tot el món però que malauradament són molt desconeguts a casa nostra. Com a catalans considerem que és un orgull tenir aquest llegat i volem reivindicar-lo", manté Carme Vinyes, presidenta de la nova entitat que s'identifica com a "catalanista".

Aquest és l'objectiu de l'entitat?

Sí, donar a conèixer i reivindicar el llegat jueu de Catalunya, que és molt important. Fixa't que avui a casa nostra hi ha uns 6.000 jueus, especialment a Barcelona, i una gran part d'ells són vinguts de fora, de Sud-amèrica i del nord d'Àfrica, principalment. Nosaltres volem que tots aquests jueus que viuen aquí sàpiguen que part del seu llegat, que forma part de la història del judaisme, ve de la terra on es troben ara, de Catalunya. També volem ser un nexa entre les diferents comunitats jueves del país i crear vincles amb la societat catalana, perquè conegui la seva història i el seu

passat, també jueu. Però no volem només donar a conèixer el passat, també el present.

Quines comunitats jueves hi ha a Catalunya avui?

A Barcelona hi ha tres comunitats ortodoxes, una de reformista i una de mazortí, i un projecte d'investigació que es diu Nova Escola Catalana. Totes les comunitats són molt diferents i es regeixen per una observança en diferents graus de la llei jueva. Però tot i les grans diferències que tenen i que cadascuna fa les seves activitats, tenen relació. Nosaltres a través de la cultura volem ser un enllaç entre elles.

Hi ha una altra associació jueva que es diu ACAI (Associació Catalana d'Amics d'Israel).

No té res a veure amb nosaltres. Ells es van fundar per refermar els vincles entre Israel i Catalunya, és una associació sionista i nosaltres, en canvi, no entrem en política. Som una entitat cultural.

Dieu que vosaltres no només voleu recuperar el passat jueu...

També volem explicar el present. Per exemple, que a Catalunya ara mateix s'està produint vi caixer. Des del 1995 es fa a Capçanes aquest vi (l'únic tipus de vi que poden consumir els jueus practicants segons les normes ortodoxes de caràcter dietètic dels jueus) i nosaltres ja estem organitzant una visita als cellers per veure com es fa i fer-ne un tast. Encara no tenim dia i hora, però serà una de les properes activitats. A Vic hi ha una fàbrica que produeix xocolata caixer, també tenim producció d'olis caixer i a Barcelona hi ha restaurants caixer... La nostra idea és anar fent sortides per donar a conèixer també aquesta realitat industrial i productiva actual.

De moment se us pot seguir al Twitter.

Sí, a @amicscallcat, on pengem un munt d'activitats que es fan al nostre país al voltant del llegat dels jueus, que se'n fan moltes. La nostra seu social és a la Llibreria del Call, al carrer Sant Honorat de Barcelona, que a més de llibres i vins caixer s'hi venen objectes judaics, tot i que la majoria d'activitats les farem al Centre d'Interpretació del Call, o a ciutats com Girona, Besalú, Tortosa i d'altres amb un passat jueu molt important. Tot i que fa molt poc que ens vam crear, hem tingut una gran acollida i molta gent ja s'ha posat en contacte amb nosaltres. N'estem contents.

Vau presentar l'associació la primera setmana d'agost.

Sí, justament per recordar que entre el 5 i el 8 d'agost del 1391 es va produir l'avalot contra els jueus de Barcelona: els cristians van entrar al call, i als jueus que no es van voler convertir i batejar, que van ser la majoria, els van matar. En total, tres-centes persones. L'atac havia estat instigat des de Sevilla per l'arxidiaca d'Ècija, que odiava els jueus, i va atiar una sèrie d'atacs massius a tota la Península... Va esclatar una onada d'avalots a Catalunya molt violents i es van atacar persones, cases i es van destruir les sinagogues. Des d'aquella data el judaisme a Catalunya va quedar ferit de mort. Diu l'expert en judaisme Manuel Forcano en el seu llibre *Atlas d'història dels jueus de Catalunya* que per l'onada d'avalots d'aquell any, les tres grans aljames del país (Barcelona, València i Mallorca) van desaparèixer.

L'avalot a Barcelona va passar al carrer que ara es diu Salomó ben Adret.
Entre aquest carrer i el carrer Marlet.

Abans aquest carrer es deia carrer Sant Domènec.

Sí, i per sort l'ajuntament de Barcelona el 2018 va canviar el nom en un acte de reparació que per a nosaltres va ser de justícia històrica. Que justament en aquell carrer del call li posis el nom de Sant Domènec... quan justament va ser en aquell lloc el dia de Sant Domènec del 5 d'agost de 1391 quan va començar l'avalot, era com una exaltació de la matança dels jueus. I a més cal recordar que els dominics van ser dels principals botxins dels jueus. Canviar el nom pel del rabí barceloní Salomó ben Adret, una de les figures més importants del judaisme del seu temps (s. XIII-XIV) i jurista que va assentar jurisprudència a escala mundial, va ser un fet important. De fet a totes les sinagogues de món se segueixen els dictàmens de Ben Adret, que són llei jueva. I era català!

A Barcelona el call és prou conegut. Quins són els altres calls de ciutats catalanes de més pes?

Hi ha referències de calls jueus i presència jueva a més de 50 ciutats catalanes. Ara precisament estem intentant confirmar que Guimerà va tenir un call jueu.

Com és això?

Pocs dies després de fundar-nos ens va escriure en Roger Rosich, un periodista de Guimerà, que havia fet un estudi del seu poble, on hi ha un parell de carrers molt estrets, un dels quals es diu Maimó, que és un cognom jueu. També ha trobat una pedra amb lletres hebrees en un altre carrer que segurament formava part d'alguna necròpolis. Això va passar molt, i també va passar al call de Barcelona: ja abans, però sobretot després de l'expulsió, es treien les pedres dels cementiris jueus i s'utilitzaven per reconstruir cases. A Guimerà esperem trobar algun document per confirmar-hi la presència d'un call.

I altres calls?

Una ciutat que ho té molt treballat i hi ha rutes organitzades és Tortosa. Després hi ha Besalú, on a principis d'aquest mes de setembre s'han fet les Jornades Europees de Cultura Jueva. De Besalú és en Martí Gironell, que va escriure El pont dels jueus i ara acaba de publicar Paraula de jueu, llibre del qual, precisament, nosaltres també farem una presentació. Llibres com aquests ajuden a entendre la història dels jueus a Catalunya, ja que molta gent es pensa que el judaisme ve de fora. Quan estudiem història a l'escola, de la presència dels jueus se'n parla poc, i caldria fer-ho. També caldria recuperar molts noms de personatges jueus que estaven en el nomenclàtor de pobles i ciutats de Catalunya i en van ser eliminats. O posar noms de personatges jueus a nous carrers.

Quins noms s'haurien de reivindicar?

El de Mossé ben Nahman de Girona (1194-1270), conegut com Nahmánides, per exemple. El seu cognom català era Bonastruc sa Porta. Va ser talmudista, exegeta, cabalista, metge, poeta i filòsof. Era el representant dels jueus catalans davant del rei Jaume I, i diu l'hebraïsta Manuel Forcano que se'l considera la personalitat més insigne de la història dels jueus a Catalunya. També s'hauria de recuperar la figura del tortosí Menahem ben Saruq, del s. X, un gramàtic que va estructurar la llengua hebrea i que encara s'estudia avui dia. I, per què no?, també es podria recuperar el nom de Hasday Cresques, que va néixer al s. XIV a Barcelona.

Al carrer Marlet precisament.

En aquest carrer hi ha una placa en un edifici, que es va recuperar quan el van reformar, i que recorda que Hasday va donar diners per aixecar-lo perquè fos escola i hospital. Entre els jueus catalans hi havia molts literats, científics i metges, com els cirurgians de Tàrrrega Jucef Alçahaya i David Abenaçaya. Precisament va ser un metge jueu, Cresques Abnarrabí, de Lleida, especialista en oftalmologia, qui va operar Joan II de cataractes, amb èxit...

Un altre dels calls més importants és el de Girona.

A Girona hi ha un museu excepcional amb peces úniques. La Girona jueva va ser molt important; de fet, es considerava la Israel de l'altra banda de la Mediterrània. És a Girona i també a Barcelona on el coneixement cabalístic s'estableix per primer cop en escoles al segle XII. La càbala –la tradició mística del judaisme basada en la interpretació de la Torà per trobar la part mística i esotèrica de les Escriptures– havia nascut a Narbona, però va ser quan va creuar els Pirineus i va arribar a Girona que va arrelar i créixer, i és aquí on neixen les dues escoles de càbala.

La càbala és un misteri. També ho són les comunitats jueves ultraortodoxes. Què opines de la sèrie 'Unorthodox'. Entenc que hagi tingut molt d'èxit el camí d'alliberament de la protagonista i fer el pas de fugir de la seva comunitat, però cal recordar que dintre de la ultraortodòxia la comunitat de què parla la sèrie és una de molt concreta i molt minoritària. Pel meu gust hi ha una sèrie millor i més llarga: Shtisel. La recomano perquè parla d'un noi d'una comunitat

ultraortodoxa de Jerusalem a qui li agrada la pintura i ha d'encaixar aquesta part artística amb un món molt estricte en què, per exemple, pintar una dona ho té prohibit. De fa molts anys i de la mateixa comunitat de Unorthodox, dels jueus de Nova York, hi havia una pel·lícula, Una extraña entre nosotros, sobre una policia que ha de conviure amb la comunitat per descobrir un assassinat.

I aquestes pel·lícules no esbiaixen la mirada a la realitat jueva?
No, la gent sap distingir. I sempre ens quedarà Woody Allen!

De jueus ultraortodoxos, n'hi ha a Catalunya?

Sí, i tant! I tenen temps per anar a resar al matí, d'anar a treballar, de celebrar les festes, d'estudiar –això sobretot, per a ells és el més important– i de criar els seus fills. I els dissabtes al matí, el sàbat, que no es pot fer res, ni tan sols mirar la tele, van a passejar. Són fàcils d'identificar perquè porten gorra... En canvi els altres jueus catalans és més difícil d'identificar-los a simple vista: a Barcelona i a Catalunya en general és molt difícil veure els jueus amb quipàs, ja que per motius de seguretat no en porten.

A Catalunya hi ha molts conversos.

Sí, i cadascú hi ha arribat fent un camí diferent. Jo, que practico el judaisme però no en soc, em vaig enamorar del judaisme en un viatge a Israel. I això sí que em va passar: les meves amigues es pensaven que si em feia jueva hauria de dur mocador al cap. Els vaig dir que no. Però és cert que els ortodoxos, les dones casades es cobreixen el cap... però una diadema et serveix. També hi ha dones que duen perruca... però, al contrari que a Unorthodox, no s'acostumen a rapar.

Avui és Roix ha-Xanà

Just avui és Roix ha-Xanà, el cap d'any jueu. "Sí, els jueus, com els catalans, celebrem el Cap d'Any, i no el Fin de Año, com fan, per exemple, els espanyols", destaca Carme Vinyes, presidenta d'Amics dels Calls, una entitat que va néixer de la voluntat d'un grup de gent de la societat civil interessada en el judaisme (alguns són jueus i d'altres no) amb la intenció de donar a conèixer el vincle que existeix entre Catalunya i el judaisme, tant pel que fa a la història com en l'actualitat. "Em vaig enamorar del judaisme a Israel, va ser una experiència mística que vaig tenir davant del mur", confessa Vinyes, que manté que li agrada "la forma que tenen els jueus d'entendre la vida". "Quan vaig començar a interessar-me pel judaisme vaig agafar la història del poble d'Israel, del poble jueu, i vaig anar a parar a Catalunya i, després, agafant la història de Catalunya vaig anar a parar a la història del poble jueu", explica.

Carme Vinyes, presidenta de l'associació 'Amics dels Calls de Catalunya'
Barcelona

Societat
El Punt/ Avui+
19 de setembre del 2020 2:00h.

Entrevista de: Mireia Rourera
Barcelona

http://www.elpuntavui.cat/societat/article/5-societat/1849205-la-cabala-s-esten-al-mon-des-de-catalunya.html?utm_source=twitter&utm_medium=xarxes&utm_campaign=xarxes